

Ece Berfin Ergezer¹
Politika Analisti

Sercan Sevgili²
Politika Analisti

Yağmur Celep³
Araştırmacı

DEĞERLENDİRME NOTU

KORUMA MI NÜFUS KONTROLÜ MÜ? SOKAK HAYVANLARI YÖNETİMİNDE POLİTİKA YAKLAŞIMLARI

Giriş

Sokak hayvanları meselesi, günümüzde yalnızca bir hayvan refahı sorunu değil; aynı zamanda halk sağlığı, şehir yönetimi ve etik tartışmalarla iç içe geçmiş çok boyutlu bir konudur. Tarihsel sürece bakıldığında, hayvanların M.Ö. 10.000 civarında evcilleştirilmesiyle başlayan insan-hayvan ilişkisi, zamanla farklı bir boyuta evrilmiş; birlikte yaşam, karşılıklı bağımlılık ve toplumsal düzenin bir parçası hâline gelmiştir. Özellikle Rönesans döneminde köpeklerin bir prestij sembolü haline gelmesi, evcil hayvan sahipliğini yaygınlaştırmıştır. Ancak sanayileşme ve hızla büyüyen şehirleşme, bu bağı zayıflatmış; kontrolsüz üreme ve hayvanların sokağa terk edilmesi gibi nedenlerle sahipsiz hayvan popülasyonları modern şehirlerin bir parçası haline gelmiştir.

Türkiye’de bu durum, 2004 yılında çıkan Hayvanları Koruma Kanunu ile yasal bir zemine oturmuş ve "Yakala-Kısırlaştır-Aşıla-Yerine Bırak" ilkesi benimsenmiştir. Ancak 2024 yılındaki yasal değişiklikle gündeme gelen ötanazi tartışmaları, koruma odaklı anlayıştan uzaklaştığı kaygısını doğurmuştur. Kuşkusuz sokak hayvanları meselesi, hem toplum düzeni hem de hayvanların kötü yaşam koşullarından kurtarılacak yaşam haklarının güvence altına alınması adına mutlaka çözümlenmelidir. Fakat bu sorunu bir anda, kısa vadeli adımlarla çözmeye çalışmak gerçekçi değildir. Hem insanı hem de hayvanı merkeze alan etik bir çözüm; anlık kararlardan ziyade, yıllara

¹ <https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1471>

² <https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1461>

³ <https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1512>

Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, öneriler ve görüşler tamamen yazar(lar)ına aittir. TEPAV’ın resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır.

yayılan planlı bir çalışmayı ve kararlı bir uygulamayı zorunlu kılar. Bu çalışmada, dünyadaki başarılı ve başarısız uygulama örnekleri karşılaştırmalı olarak tartışmaya açılmakta ve kalıcı çözüm üretme kapasitesi bakımından değerlendirilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün de vurguladığı üzere, ötanazi gibi yöntemler “vakum etkisi”⁴ yaratarak popülasyonun kısa sürede yeniden artmasına yol açmakta ve sürdürülebilir bir çözüm sunmamaktadır. Bu çerçevede Türkiye için barınak kapasitesi, kısırlaştırma oranları ve kurumsal uygulama yeterliliğini içeren, zamana yayılmış ve uygulanabilir bir politika çerçevesinin gerekliliği ortaya konulmaktadır.

Bu çalışma, sokak hayvanları meselesini uluslararası örnekler üzerinden karşılaştırmalı biçimde ele alarak popülasyon yönetiminde kısa vadeli müdahaleler yerine veri temelli ve uzun vadeli planlamanın gerekliliğini ortaya koymaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün de belirttiği gibi, kitlesel toplama ve ötanazi uygulamaları kalıcı çözüm sunmamakta; “vakum etkisi” nedeniyle popülasyon kısa sürede yeniden artabilmektedir. Çalışma, barınak kapasitesi, kısırlaştırma oranları ve kurumsal uygulama yetkinliği gibi temel parametreler üzerinden Türkiye için sürdürülebilir bir politika çerçevesini tartışmayı amaçlamaktadır.

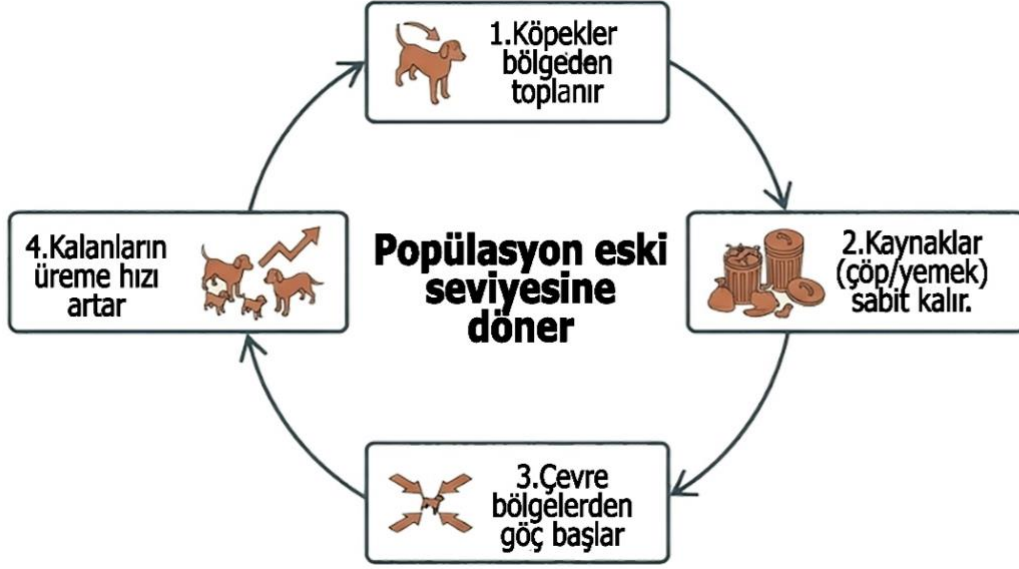
1. Kentleşme ve Sokak Hayvanlarının Sorun Haline Gelmesi

Hızlı nüfus artışı, göç ve çarpık kentleşme süreçleri şehir-doğa dengesini zayıflatmış; kontrolsüz yapılaşma, yetersiz altyapı ve atık yönetimi sorunları kent ekosistemini dönüştürmüştür. Bu dönüşüm, bir yandan evlerde beslenen hayvanların sayısını artırırken diğer yandan terk edilme, kontrolsüz üreme ve kamusal alanda serbest dolaşım gibi nedenlerle şehir mekânında insan ve hayvanın daha yoğun ve görünür bir biçimde bir arada bulunmasına yol açmıştır. Böylece köpekler ve kediler kent yaşamında hem evlerin hem de kamusal alanın bir parçası haline gelmiş; plansız kentleşme koşullarında bu birliktelik zamanla sosyal, ekolojik ve yönetsel bir mesele haline gelmiştir. Bu nedenle, kentlerde sokak hayvanlarına yönelik müdahalelerin başarısı yalnızca mevcut hayvan popülasyonunun fiziksel olarak azaltılmasına değil, aynı zamanda bu popülasyonu besleyen kentsel-ekolojik koşulların nasıl yönetildiğine de bağlıdır. Aksi halde, hayvanların belirli bir alandan uzaklaştırılması kısa vadede görünürlüğü azaltıyor gibi görünse de, orta vadede benzer sorunların yeniden ortaya çıkmasına yol açabilmektedir. Literatürde bu döngüyü açıklamak için başvuru alan temel kavramlardan biri “vakum etkisi”dir.

Vakum etkisi, bir bölgede mevcut hayvanların toplu biçimde uzaklaştırılması, öldürülmesi ya da barınaklara kapatılması sonucunda ortaya çıkan; boşalan alanın kısa sürede yeni hayvanlar tarafından yeniden doldurulmasıyla tanımlanan ekolojik bir olgudur (Türker, 2024). Hayvanlar bir alandan çekildiğinde, o alanı cazip kılan gıda kaynakları ve barınma imkanları çoğu zaman ortadan kalkmaz; aksine bu kaynaklar “boşta” kalarak yeni canlılar için çekim merkezi oluşturur (Aytekin & Eren, 2025). Bu boşluğa çevre mahallelerden ya da kırsaldan gelen, genellikle kısırlaştırılmamış ve insanlara daha az alışkın köpekler (ve kimi durumlarda diğer yabani türler) yerleşebilir (Türker, 2024). Yerleşik popülasyonun yerini alan bu yeni bireylerin çevreye uyum sürecinde daha gergin ve çatışmaya açık davranışlar gösterebildiği; bunun da kamusal alandaki risk algısını artırabildiği belirtilmektedir (Paul, 2025). Dahası, alanda halen mevcut olan yüksek gıda erişimi, nüfusun yeniden yükselmesini hızlandıran “telafi edici üreme/çoğalma” dinamiklerini tetikleyerek popülasyonun kısa süre içinde müdahale öncesi seviyelere yaklaşmasına neden olabilir (Aytekin & Eren, 2025).

⁴ Belirli bir alandaki sokak hayvanlarının (özellikle köpek ve kedilerin) toplatılması veya öldürülmesi sonrasında, boşalan alanın kısa sürede yeni hayvanlar tarafından doldurulmasını ifade eder.

Şekil 1: Vakum etkisi

Kentleşme süreçleri ise sokak hayvanı popülasyonunu ve vakum etkisinin şiddetini doğrudan belirleyen bir zemini üretir. Öncelikle, şehirleşme ile yönetilemeyen kentsel atıklar, açık çöp konteynerleri ve kasıtlı besleme pratikleri, sokak köpekleri için yapay biçimde yükseltilmiş bir “taşıma kapasitesi” yaratır; bu taşıma kapasitesi düzeltilmeden yapılan ani toplama/uzaklaştırma müdahaleleri, kentin sunduğu yüksek besin stoklarını olduğu gibi bırakarak vakum etkisini özellikle kent merkezlerine “çeker” (Aytekin & Eren, 2025). İkinci olarak, betonlaşma, yeşil alanların daralması ve kentsel dönüşüm gibi süreçler, hayvanların barınma ve güvenli hareket alanlarını parçalayarak onları gıdaya erişim için insanların yoğun olduğu noktalarda kümelenmeye zorlayabilir; bu mekânsal sıkışma da insan-hayvan karşılaşmalarını ve çatışma olasılığını artıran bir arka plan üretir (Akdoğan Kaymaz, 2024; Aytekin & Eren, 2025). Son olarak, kent ekolojisinde köpeklerin kemirgenlerle aynı besin kaynaklarına yönelmesi, bazı alanlarda fare popülasyonunu dolaylı biçimde baskılayan bir rekabet ilişkisi yaratabilmektedir; köpeklerin sokaktan tamamen çekilmesiyle oluşan “ekolojik boşluk” ise kemirgen ve haşere yoğunluğunun artmasına ve leptospiroz gibi kemirgen kaynaklı zoonotik hastalık risklerinin yükselmesine zemin hazırlayabilir (Çevreli, 2025; Türker, 2024).

2. Küresel Çapta Hayvan Yasaları Ne Durumda?

Küresel düzeyde sokak hayvanlarına ilişkin düzenlemeler incelendiğinde, Hollanda çoğunlukla örnek gösterilen ülkelerden biridir. Kamuoyunda ve çeşitli raporlarda “sokak hayvansız ilk ülke” olarak anılmasının temelinde, uzun vadeli ve bütüncül politika uygulamaları yer almaktadır. Hollanda’da olduğu gibi İngiltere ve İsviçre gibi ülkelerde de sokaklarda neredeyse hiç hayvan yoktur.

19. yüzyılda çok sayıda sokak köpeği bulunan Hollanda, bunun üzerine köpek vergisi ([hondenbelasting](#)) sistemi getirmiştir. Ancak bu durum beklenmeyen bir sonuç olarak, vergi borcunu ödeyemeyen halkın köpekleri sokaklara bırakmasıyla, sokaklardaki hayvan sayısını arttırmıştır. Bunun üzerine 1864 yılında ülkenin ilk hayvan koruma derneği olan Hollanda Hayvanları Koruma Derneği kurulmuştur. İlerleyen süreçte yürürlüğe giren Hayvan Koruma Yasası; kedi ve köpeklerin doğurma sıklığını ve hayvan satışlarını kısıtlaması gibi maddelerle hayvanların kontrolsüz bir şekilde çoğalmalarının önüne geçme ve refah içinde yaşamasına

yönelik geliştirilmiştir (Netherlands Enterprise Agency, t.y.). Güncel olan Hayvan Yasası'na göre ise hayvanların kasıtlı olarak terk edilmesi yasaktır. Sahipsiz hayvanların toplanması, barındırılması ve kontrolü konusunda belediyeler yetkilidir. Bulunan hayvanlar genellikle belediye sözleşmeli barınaklara teslim edilmektedir. Ancak hayvan refahının korunamadığı durumlarda veteriner izniyle ötanazi gerçekleştirilir. Ayrıca Hollanda'da hükümetin duyurmuş olduğu gibi sokaklarda terk edilmiş hayvanlar için hayvan polisleri⁵ görev almaktadır (Government of the Netherlands, t.y.).

İngiltere'de ise 1871 tarihli hayvanlara yönelik çıkan ilk yasa olan Köpekler Yasası (Dogs Act), tehlikeli köpeklerin kontrol altında tutulması veya gerektiği takdirde müdahale edilmesine ilişkindir. Günümüzde ise sokak hayvanlarına ilişkin 1990 yılında yürürlüğe giren Çevre Koruma Yasası (Environmental Protection Act) ve 2006 tarihli Hayvan Refahı Yasası (Animal Welfare Act) uygulanmaktadır. Hayvan Refahı Yasasına göre, hayvanları sokağa terk etmek yasaktır. Terk edildiği takdirde Çevre Koruma Yasası maddeleri devreye girmektedir. Bu yasaya göre sokak hayvanlarına yönelik uygulamalarda yerel yönetimlerin ve polislerin yetkisi bulunmaktadır. Yerel yönetimler, sokak hayvanlarıyla ilgilenecek kişileri atamaktadır. İlgili kişiler ise sokak hayvanı tespit ettiğinde 7 gün boyunca beslemekle yükümlüdür. 7 günün sonunda ise sokak hayvanı, bakımının üstlenildiği bir kuruluşa verilebilir veya ötanazi uygulanabilir (APGAW, t.y.).

Bu yasalar birlikte değerlendirildiğinde, hayvanlara ilişkin düzenlemelerin tesadüfi değil, giderek kurumsallaşan ve idari kapasitesi güçlenen bir kamu politikası alanına dönüştüğü görülmektedir. Bu tarihsel süreklilik, yerel yönetimlere açık görev yükleyen, sahiplik sorumluluğunu netleştiren ve terk etmeyi cezalandıran bir modelin yüzyıllar içinde kurumsallaştığını göstermektedir. Bu ülkelerde günümüzde sokakta yoğun sahipsiz hayvan popülasyonlarının görülmemesi, yalnızca tek bir yasaya değil; uzun vadeli planlama (**Hollanda: 1864, İngiltere: 1871**), kayıt sistemleri, sahiplik denetimi, barınak kapasitesi ve yaygın kısırlaştırma uygulamalarının birlikte işletilmesine dayanmaktadır.

Romanya örneğinde ise Hollanda'nın aksine sokak hayvanlarına yönelik yüzyıllardır süren planlı uygulamaların varlığından söz edilememektedir. Yapılan uygulamalar daha yakın tarihlidir. 26 Eylül 2013 tarihli ve 258 sayılı kanuna göre; sahipsiz köpekler barınaklarda ilk 7 gün içerisinde yeniden sahiplendirilmesi, geri alınmayan veya sahiplendirilemeyen hayvanlara ötanazi uygulanmasından söz edilmektedir. Köpeklerin sahiplendirilmesinde ise kuduz aşısı, kısırlaştırma ve kimliklendirildikten sonra sahiplenme şartı vardır (Parliament of Romania, 2013).

Ancak süreç içerisinde Romanya'da bu yasanın uygulanması, beraberinde istenilen sonucu getirmemiştir. Nitekim bu bağlamda **Dünya Sağlık Örgütü; özellikle kuduzun önüne geçilmesinde, köpeklerin öldürülmesinin hem sorunu çözmediğini hem de maliyetli olduğunu söylemektedir. Hayvanların öldürüldüğü veya toplatıldığı bölgeler, aşısız sokak köpeklerini beslenme ve barınma bakımından çekeceği için vakum etkisi meydana gelmektedir. Böylece öldürülen hayvanların yerini genç ve aşısız sokak hayvanları almaktadır (WHO, 1988).**

Ayrıca kedi ve köpeklerin varlığının kemirgen davranışlarını baskılayabildiğine dair bulgular da bulunmaktadır (Mahlaba vd., 2017). Bu nedenle ani ve geniş çaplı toplama uygulamaları sadece hedef popülasyonu azaltmakla kalmayıp kent ekosistemindeki türler arası dengeyi de

⁵ Hollanda hayvan polisi; hayvanlara yönelik suçları izleyip müdahale etmek, tehlike altındaki hayvanları kurtarmak ve evcil hayvan bakılan hanelerin hayvan refahı standartlarına uygunluğunu denetlemekle görevli özel bir birimdir

etkileyebilmektedir. Nitekim **14. yüzyıldaki Kara Veba (Black Death)** döneminde **kedilerin batıl inançlarla ortadan kaldırılması**, fare popülasyonunun artışına ve salgının yayılımının **kolaylaşmasına katkı sağlamıştır**. Bu çerçevede, radikal ve hızlı müdahaleler yerine bilimsel yöntemler aracılığıyla **kademeli ve bütüncül nüfus yönetimi** yaklaşımlarının daha istikrarlı sonuçlar üretebileceği söylenebilir.

Şekil 2: Literatürde Başarılı ve Başarısız Sokak Hayvanları Uygulaması

Ülke	Uygulanan Politika	Başarı / Başarısızlık Durumu	Uygulama Başlangıcı / Dönemi
Hollanda	CNVR (Topla-Kısırlaştır-Aşıla-Bırak), Hayvan Polisi kurulması, hayvan terkine ağır cezalar (16.750 Avro/3 yıl hapis) ve mağaza satışlarına yüksek vergi.	Başarılı: Sokak köpeği nüfusunu sıfırlayan ilk ülke oldu. İttaf yerine kısırlaştırma ve sahiplendirme ile kalıcı çözüm sağlandı.	19. ve 20. yüzyıldan itibaren; Hayvan Koruma Yasası 1960'larda olgunlaştı.
Hindistan (Jaipur)	ABC (Hayvan Doğum Kontrolü / CNVR). Kapsamlı kısırlaştırma ve kuduz aşılama programı.	Başarılı: Köpek nüfusu 66 binden 33 bine düştü	On yıl süren (decade-long) program.
Romanya	Toplu İttaf (Uyutma). Barınaklara toplanan sokak köpeklerinin topluca öldürülmesine izin veren yasa.	Başarısız: Kısa vadede sayılar azalsa da, yetersiz kısırlaştırma ve kırsaldan kente köpek akışı ("vakum etkisi") nedeniyle popülasyon birkaç yıl içinde yeniden arttı.	2013 (Ölümcül bir köpek saldırısı sonrası).

3. Türkiye’de Hayvan Yasası ve Güncel Tartışmalar

Türkiye’de ise 2004 yılında kabul edilen 5199 sayılı “Hayvanları Koruma Kanunu”, 2024 yılında kanunda yapılan değişikliklerle güncellenmiştir. Öncelikle 2004 yılındaki kanuna bakıldığında sahipsiz hayvanların öldürülmesinin belirli istisnalar haricinde kesinlikle yasak olduğuna dair bir madde mevcuttur. Hayvanların kesin olarak öldüğü anlaşılmadan vücutlarına herhangi bir müdahale yapılması da yasaktır (Hayvanları Koruma Kanunu [HKK], 2004). Bu yasal değişikliğin en kritik noktası, 5199 sayılı Kanun'un 6. maddesinde yer alan sahipsiz hayvanların kısırlaştırıldıktan sonra 'alındıkları ortama bırakılması' ilkesinin tamamen yürürlükten kaldırılmasıdır. Yeni düzenleme ile birlikte 'yakala-kısırlaştır-yerine bırak' (literatürdeki en başarılı örneklerden biri) modeli terk edilerek sahipsiz hayvanların sahiplendirilinceye kadar bakımevlerinde tutulması esası getirilmiştir. Ayrıca, ötanaziye ilişkin getirilen düzenlemelerde 5996 sayılı Kanun'a atıf yapılarak; sadece tıbbi gerekçelerle değil, aynı zamanda toplum güvenliği için risk teşkil eden, saldırganlaşmış veya rehabilitasyonu mümkün olmayan köpeklerin de veteriner hekim kararıyla uyutulabilmesinin önü açılmıştır. Böylece kanun, odağını hayvanın sokaktaki yaşam hakkını korumaktan, sokakların sahipsiz köpeklerden arındırılması ve kamu güvenliğinin sağlanması noktasına kaydırmıştır."

Bu yasanın değişikliğine ilişkin kanun teklifinin oylanmasında ise 600 milletvekilinin 273'ü kabul, 224'ü ise red oyu vermiştir. Oylama sonuçları yasada yapılan değişikliğin, mecliste geniş bir mutabakatla değil, belirgin bir görüş ayrılığı eşliğinde kabul edildiğini göstermektedir. Kabul oylarının ret oylarına kıyasla sınırlı bir farkla öne çıkması, değişikliğin siyasal ve toplumsal düzeyde iki kutuplu bir tartışma yarattığını; dolayısıyla düzenlemenin normatif meşruiyetinin geniş bir uzlaşıdan ziyade çoğunluk oyu ile tesis edildiğini ortaya koymaktadır. Değişiklikten sonra Türkiye’de yeni sisteme adapte olabilecek bir altyapı ve bütçenin olup olmadığı da tartışmalara neden olmuştur.

Şekil 2’de yer alan göstergeler, yeni düzenlemenin sahada uygulanabilmesi için gerekli fiziksel altyapı ve operasyonel kapasitenin mevcut durumda yeterli olmadığını ortaya koymaktadır.

Sokak köpeği sayısının yaklaşık 4 milyon olduğu varsayımı altında, bugüne kadar 260 bin düzeyinde kalan kısırlaştırma performansı, popülasyonun kontrol altına alınması için işaret edilen yaklaşık 2,8 milyon kısırlaştırma ihtiyacının oldukça gerisindedir. Bu tablo, kısırlaştırma hizmetlerinde hem insan kaynağı (veteriner hekim/tekniker) hem ekipman ve ameliyathane kapasitesi hem de süreklilik arz eden saha organizasyonu bakımından belirgin bir kapasite açığına işaret etmektedir.

Barınak boyutunda ihtiyaç-kapasite farkı daha da belirgindir. Köpek başına ortalama 10 m² barınak alanı esas alındığında, toplam gereksinim 40 milyon m² düzeyine ulaşmaktadır. Buna karşılık Türkiye’de mevcut 322 barınak ve yaklaşık 105 bin kapasite bulunduğu dikkate alındığında, mevcut ortalama kapasite seviyeleriyle 4 milyon köpek için 12 binin üzerinde barınak gerekeceği; dolayısıyla mevcut stoka ilave olarak yaklaşık 11.945 yeni barınak ihtiyacının doğacağı hesaplanmaktadır. Bu ölçek, yalnızca inşaat yatırımıyla sınırlı olmayan; arsa temini, işletme bütçesi, personel istihdamı, bakım-besleme, veteriner hizmetleri, altyapı giderleri, enerji ve denetim gibi kalemlerde de uzun vadeli ve yüksek maliyetli bir yük anlamına gelmektedir.

Mevcut göstergeler barınak odaklı uygulamanın yatırım ve işletme maliyetleri birlikte değerlendirildiğinde kamu maliyesi açısından yüksek ve süreklilik arz eden bir maliyet yapısı ürettiğini; kademeli bir geçiş takvimi ve güvence altına alınmış bütçe planlaması olmaksızın finansal olarak sürdürülebilir bir çerçeve sunmadığını göstermektedir. Bu çerçevede literatürde, barınak kapasitesini sürekli büyültmeye dayalı çözümler yerine Yakala-Aşıla-Kısırlaştır-Yerine Bırak (CNVR/TNVR) yaklaşımının, birim maliyetleri daha yönetilebilir kılması ve popülasyonu zamana yayarak azaltması nedeniyle daha düşük maliyetli ve daha sürdürülebilir bir nüfus yönetimi aracı olarak öne çıktığı değerlendirilmektedir.

Şekil 3: Türkiye’de yeni çıkan yasa ile ilgili metrikler

Sokak köpeği sayısı⁶	4.000.000
Kısırlaştırılan köpek sayısı ⁷	260.000
Köpek nüfusunun kontrol altına alınması için gereken kısırlaştırma sayısı⁸	2.800.000
Anayasaya göre köpek başına barınak alanı ⁹	Ortalama 10 metrekare
Toplam kaç metrekare barınak alanı gerektiği	40 milyon metre kare (İstanbul-Beşiktaş ilçesinin yaklaşık 2 katı)
Türkiye’deki barınak sayısı ¹⁰	322
Barınak kapasitesi ¹¹	105.000
Mevcut durumda barınak başına ortalama hayvan sayısı	326,0869565
4 milyon köpek için gerekli barınak sayısı	12.266,66667
Yeni yasaya göre yapılması gereken sayı	11.944,66667

⁶ <https://www.tarimorman.gov.tr/Sayfalar/GormeEngellilerDetay.aspx?OgId=6302&Liste=Haber>

⁷ <https://www.tarimorman.gov.tr/Sayfalar/GormeEngellilerDetay.aspx?OgId=6302&Liste=Haber>

⁸ <https://www.tarimorman.gov.tr/Sayfalar/GormeEngellilerDetay.aspx?OgId=6302&Liste=Haber>

⁹ <https://www.tbb.gov.tr/sites/default/files/attachments/2025-08/sahipsiz-hayvanlara-yonelik-belediye-hizmetleri.pdf>

¹⁰ <https://www.ekonomim.com/gundem/barinaklar-sinirli-4-milyon-kopek-nereye-sigacak-haberi-757723>

¹¹ <https://www.ekonomim.com/gundem/barinaklar-sinirli-4-milyon-kopek-nereye-sigacak-haberi-757723>

Mevcut yasal düzenlemenin yerel yönetimlere yüklediği mali sorumluluklar ile sahadaki uygulama maliyetleri arasındaki derin uçurumu somutlaştıran en çarpıcı örneklerden biri Mersin’de gözlemlenmektedir. Düzenleme uyarınca, büyükşehir belediyesi dışındaki belediyelerin bütçelerinin binde 5’ini bu hizmetlere ayırması zorunlu kılınmış; bu sınırın üzerindeki harcamaların %40’ının Hazine tarafından iade edileceği bir teşvik mekanizması öngörülmüştür. Ancak Mersin Toroslar örneğinde olduğu gibi, 3,8 milyar TL toplam bütçesi olan bir belediyenin yasal olarak ayırması gereken pay yaklaşık 19 milyon TL seviyesinde kalırken; sahadaki gerçek ihtiyaçlar bu rakamın çok ötesindedir. 3.500 hayvan kapasiteli bir doğal yaşam alanının inşası için gereken 80 milyon TL’lik ilk yatırım maliyeti ve yıllık 100 milyon TL’ye ulaşan işletme giderleri dikkate alındığında, yasal bütçe payı toplam maliyetin yalnızca küçük bir kısmını karşılayabilmektedir.¹² Bu tablo, 2024 yılındaki yasal değişikliğin hem bütçe hem de altyapı bileşenleri açısından uygulama gerçekleriyle örtüşen, hazırlanmış bir zeminde gelmediğini kanıtlamaktadır.

Bu yasa değişikliğinin ardından ortaya çıkan uygulamalar, yasanın sürdürülebilir olmadığını göstermektedir. Nitekim değişiklik sonrasında Şanlıurfa’da “kuduz vakası” gerekçesiyle tüm sokak hayvanlarının toplatıldığı yönünde kamuoyuna yansıyan açıklamalar, bu risklerin somut bir örneğini teşkil etmektedir. Bulaşıcı hastalık tehdidinin varlığı halinde idareye tanınan geniş uygulama yetkisinin, toplu müdahalelere zemin hazırlayabileceği görülmektedir. Şanlıurfa örneğinde il genelinde “sokakta sahipsiz hayvan kalmadı” söyleminin ardında, toplam 27 bin 960 sahipsiz hayvanın toplanarak bakımevlerine götürüldüğü ve bakımevlerinde bulunan 3 bin 374 hayvanın kısırlaştırma işleminin tamamlandığı söylenmiştir. Bu uygulamalar için ise tüm ilçelerde toplam 13 barınak yapılmıştır; 27 veteriner ve toplama ekibinde 62 kişi görevlendirilmiştir (T24, 2026).

Bu durumu daha somut kılmak için iki kalemi aynı ölçeğe indirerek basit bir karşılaştırma yapılabilir. 2020 yılında Hindistan’da yapılan bir çalışmada¹³, bir köpeğin aşılma ve kısırlaştırılmasının birim maliyeti 10,78 ABD doları olarak hesaplanmıştır. Bu birim maliyeti baz aldığımızda, Şanlıurfa Karaköprü Belediye Başkanlığı (sonuç ilanı bulunan son ihale) tarafından gerçekleştirilen 2025/2244358 numaralı Hayvan Bakımevi Yapım İşi ihalesinin yaklaşık maliyeti 13.300.571,22 TL’dir. İlan tarihindeki kurun yaklaşık 1 USD = 42,5 TL olduğu kabul edildiğinde bu tutar yaklaşık 313 bin USD’ye karşılık gelmektedir. Bu da teorik olarak yaklaşık **29 bin köpeğin** (313.000 / 10,78 ≈ 29.000) aşılma ve kısırlaştırılarak yaşam alanına geri bırakılabileceği anlamına gelir. Bu hesap barınak inşaatının yapılmasına karşın bir söylem olarak değil planlamanın ne doğrultuda yapılması gerektiğine dair bir girdi olması için oluşturulmuştur.

Buna karşılık plansız, ani ve parça parça uygulanan müdahalelerde ekosistemin nasıl tepki vereceği (nüfusun gerçekten azalması mı, yoksa yeniden dolum ve daha dağınık bir hareketlilik mi) öngörülemez; bu da sorunu çözmek yerine daha büyük ve daha karmaşık bir hale getirebilir. Dolayısıyla kalıcı çözüm, ekosistemi “**zorla bastırmak**”tan çok, doğru araçlarla yönlendirip sistemin nüfusu kendi içinde dengelemesine imkân tanımaktan geçer.

4. Sonuç

Sokak hayvanları sorunu, yalnızca “hayvan refahı” başlığı altında ele alınabilecek dar bir konu değildir. Bu mesele; kentleşmenin niteliği, yerel yönetimlerin kurumsal kapasitesi, halk sağlığı

¹² <https://t24.com.tr/qundem/sokak-hayvanlari-konusunda-ilce-belediyelerine-gorev-verildi-butce-verilmedi>, 1290796

¹³ 10.1016/j.jprevetmed.2020.105120

riskleri ve kamu maliyesi üzerindeki yük ile aynı anda kesişen, çok perspektifli bir politika alanıdır. Dolayısıyla çözüm arayışı da yalnızca “kaç barınak yapıldı, kaç hayvan toplandı” gibi tek boyutlu göstergelerle ölçülemez; asıl ölçüt, nüfusun zaman içinde yönetilebilir biçimde düşürülmesi, risklerin azaltılması ve bunun kamu kaynakları açısından sürdürülebilir bir düzene bağlanmasıdır.

Karşılaştırmalı örnekler, kalıcı çözümün kısa vadeli ve kitlesel müdahalelerle değil; uzun vadeli planlama, yüksek kısırlaştırma oranı, etkin kayıt/izleme sistemi ve sahada güçlü bir uygulama kapasitesiyle mümkün olduğunu gösterir. Bu yaklaşım, yalnızca hayvan sayısını azaltmayı değil, aynı zamanda popülasyonun yapısını (aşılı, kayıtlı, kontrol edilebilir) dönüştürmeyi hedefler. Aksi halde, ani ve parçalı müdahaleler “vakum etkisi” gibi ekolojik geri tepkileri tetikleyerek sorunu farklı biçimlerde yeniden üretebilir; üstelik bu yeniden üretim, çoğu zaman daha dağınık ve daha yönetilmesi güç bir tabloya dönüşür.

Türkiye’de son düzenlemeler ve uygulama örnekleri, koruma odaklı modelden nüfus kontrolü eksenli bir yaklaşıma yönelme ihtimalini daha görünür kılmıştır. Ne var ki barınak kapasitesi, kısırlaştırma oranları, saha uygulamalarının standardı ve şeffaflığı gibi temel yapısal unsurlar güçlendirilmeden atılacak adımların sürdürülebilirliği tartışmalıdır çünkü kapasite eksikliği, iyi tasarlanmamış uygulamaları kaçınılmaz olarak “geçici çözüm-kalıcı sorun” döngüsüne sürükler: hem maliyet artar hem de sahadaki risk azalmak yerine biçim değişir.

Sonuç olarak mesele, “koruma mı nüfus kontrolü mü?” gibi indirgemeci bir ikilemden ziyade; bilimsel temelli, şeffaf, hesap verebilir ve kurumsal olarak güçlü bir nüfus yönetimi modelinin kurulup kurulamayacağı sorusudur. Başarı, tek hamlede değil; düzenli ölçüm, planlı uygulama ve zaman içinde istikrarlı şekilde yükselen kısırlaştırma-aşılama-kayıt performansı ile gelir.

5. Öneriler

Birinci öneri, sokak hayvanı yönetiminin omurgası olacak şekilde bilimsel ve sürdürülebilir bir kısırlaştırma programının kurulmasıdır. Burada kritik nokta “kampanya” mantığıyla kısa süreli yoğunlaşmalar değil; yılın tamamına yayılan, hedefi ve performans göstergeleri olan, sürekli bir saha kapasitesi yaratmaktır. Kitlesel toplama uygulamaları, kaynaklar ve ekolojik koşullar değişmediği sürece vakum etkisini tetikleyebilir ve nüfus kısa sürede yeniden eski seviyelere yaklaşabilir. Bu yüzden temel strateji; yüksek oranlı ve düzenli kısırlaştırma ile popülasyonu zaman içinde düşürmek, eş zamanlı olarak aşılama ile halk sağlığı risklerini azaltmak ve sahada “kayıtlı ve kontrol edilebilir” bir popülasyon yapısı oluşturmaktır.

İkinci öneri, belediyelerin barınak ve veteriner kapasitesinin nicelik kadar nitelik açısından da güçlendirilmesi ve tüm uygulamaların düzenli biçimde şeffaf olarak raporlanmasıdır. Kapasite derken yalnızca bina sayısı değil; sahada çalışacak veteriner hekim ve tekniker sayısı, ekipman, ilaç-aşı tedariki, mobil kısırlaştırma imkânı, ameliyat sonrası bakım standardı ve veri yönetimi altyapısı kastedilmelidir. Aynı zamanda güven problemi, çoğu zaman veri eksikliğinden beslenir. Belediyeler aylık/üç aylık periyotlarla; kaç hayvanın kısırlaştırıldığı, kaçının aşılandığı, kaçının kayıt altına alındığı, hangi bölgelerde çalışıldığı ve sahadaki popülasyonun nasıl değiştiği gibi temel göstergeleri kamuoyuyla paylaşmalıdır. Bu şeffaflık, hem denetimi hem de toplumsal uzlaşmayı güçlendirir; ayrıca iyi uygulamaların ölçeklenmesini kolaylaştırır.

Üçüncü öneri, ötanazinin yalnızca son çare olarak, geri dönüşü olmayan tıbbi durumlarda ve açıkça tanımlanmış, denetlenebilir kriterler çerçevesinde ele alınmasıdır. Burada amaç “kolay çözüm” üretmek değil; hayvanın iyileşme ihtimalinin kalmadığı, ağır acı ve ıstırapın önlenmesi

gereken istisnai durumlarda, etik ve mevzuata uygun bir karar süreci işletmektir. Bu kararlar keyfiliğe kapalı olmalı; veteriner hekim değerlendirmesi, kayıt altına alma, gerekçelendirme, mümkünse ikinci görüş ve denetim/izleme mekanizmaları ile güvenceye alınmalıdır. Aksi halde, belirsiz kriterler hem toplumsal çatışmayı büyütür hem de politika alanının meşruiyetini zedeler.

Kaynakça

Akdoğan Kaymaz, A. (2024). Bir evcil hayvanın yaşamına dair her şey. K. Şahin (Ed.), Sokak hayvanları: Toplumsal sorunlar ve halk sağlığı içinde (s. 107-118). Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA).

All-Party Parliamentary Group for Animal Welfare. (t.y.). Current legislation. <https://apgaw.org/current-legislation/> Erişim tarihi: 23.02.2026.

Aytekin, Ö. ve Eren, M. (Ed.). (2025). İnkilemin anatomisi: Türkiye'de sokak hayvanları sorunu ve çözüm arayışları. (AR-GE Temel Politika Raporu Serisi: 7).

Çevreli, B. (2025, 28 Kasım). Aç kalan sokak hayvanları daha agresifleşir!. Üsküdar Haber Ajansı (ÜHA). <https://doi.org/10.32739/uha.id.65297>

de Ruiter, C. (2023, 24 Eylül). How The Netherlands Became World's First Country With No Stray Dogs on the Streets. Koktail Magazine.

Dogs Act 1871, c. 56 (UK). <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Vict/34-35/56> Erişim tarihi: 23.02.2026.

Government of the Netherlands. (t.y.). Animal welfare regulations. <https://www.government.nl/topics/animal-welfare/animal-welfare-regulations> Erişim tarihi: 23.02.2026.

Hayvanları Koruma Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun No. 7527, T.C. Resmî Gazete, Sayı: 32620 (2024). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/08/20240802-5.htm>

Kumar, N. ve Coulson, T. (2025). Barking up the wrong tree? Indian street dog woes are emblematic of ecological governance failures for multispecies coexistence. EcoEvoRxiv.

Larkins, A., Reece, J.F., Shaw, A.P.M., ve Thrusfield, M.V. (2020). An economic case study of the control of dog-mediated rabies by an animal welfare organisation in Jaipur, India. *Preventive Veterinary Medicine*, 183:105120.

Mahlaba, T. A. M., Monadjem, A., McCleery, R., & Belmain, S. R. (2017). Domestic cats and dogs create a landscape of fear for pest rodents around rural homesteads. *PLOS ONE*, 12(2).

Manali Strays. The Netherlands - An example of successful stray dog management.

Netherlands Enterprise Agency. (t.y.). *Animal welfare requirements*. Business.gov.nl. https://business.gov.nl/regulations/animal-welfare-requirements/?gad_source=1&gad_campaignid=23285156368&gbraid=0AAAAADAUIc94xhH4X1EYe365-CdrILLhr&gclid=CjwKCAiAkvdMBhBMEiwAnUA9BaDwm9U_H-dGZNEoqINP6NJyU0LWPiLHB4gjlV85aFgRuDbqT3I-ExoCki8QAvD_BwE Erişim tarihi: 23.02.2026

Parliament of Romania. (2013). *Law no. 258 of 26 September 2013 amending and supplementing Government Emergency Ordinance no. 155/2001 approving the program management of stray dogs*. Colegiul Medicilor Veterinari.

Paul, A. (2025). Assessing dog sheltering feasibility and ethical dimensions: A technical and policy analysis of the Supreme Court's directive on stray dog management in Delhi-NCR [Teknik Rapor]. ResearchGate. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.17551.44964>

Pencea, R. ve Brădăţan, T. (2015). *Stray Dogs in Romania - Policies, legal Framework and Solutions*. Friedrich Ebert Stiftung: Romanya.

Sominder, A. (2025, 22 Ağustos). Collect, Neuter, Vaccinate, Return: Is the CNVR model the answer to Delhi's stray dog dilemma?. Hindustan Times.

Switzerland. (2005). *Federal Act on Animal Protection (Animal Welfare Act, AniWA) of 16 December 2005 (Status as of 1 September 2023)*. Fedlex: The Publication Platform for Federal Law.

T24. (2026). *Şanlıurfa'da bütün sokak hayvanları toplatıldı; Validen "hedefe ulaşıldı" açıklaması*. <https://t24.com.tr/gundem/sanliurfada-butun-sokak-hayvanlari-toplatildi-validen-hedefe-ulasildi-aciklamasi,1301346> Erişim tarihi: 24.02.2026.

Türker, E. (2024, 28 Eylül). Sokakta yaşayan hayvanlar: Vakum etkisi ve popülasyon kontrolünde bilimsel yaklaşımlar. Yaşamdan Yana Derneği.

Türkiye Barolar Birliği Hayvan Hakları Komisyonu. Hayvanları Koruma Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifine İlişkin Hukuki Değerlendirme, Madde 9.

World Health Organization. (1988). *Report of WHO consultation on dog ecology studies related to rabies control* (WHO/Rab.Res./88.25).